

Posudok na bakalársku prácu

Alexandry Hlaváčkovej

**Kult osobnosti a dětský čtenář. Obraz komunistických funkcionářů
v periodikách pro děti v letech 1948–1955.**

Predložená bakalárska práca je venovaná kultom komunistických ikon v Československu v období rokov 1948 – 1955. Základným prameňom k výskumu tejto problematiky sa stali časopisy pre deti *Jiskry*, *Vlaštovička*, *Mateřídouška*, *Ohníček*, *Pionýr*, *Pionýrské noviny*, *Práce pionýrů*. Oceňujem orientáciu na najmladšie pokolenie, keď autorka vyzdvihla špecifickú rolu detí symbolizujúcich budúcnosť nového poriadku, pričom okrem časopiseckých článkov, v niektorých príkladoch odkazuje aj na diela z oblasti krásnej literatúry.

Napriek tomu, že výskum kultu osobnosti býva väčšinou orientovaný len na viditeľnejšie osobnosti, dokonca poväčšine len na kult jednej významnej osobnosti, Alexandra Hlaváčková sa rozhodla venovať viacerým komunistickým pohlavárom: Jozefovi Vissarionovičovi Stalinovi, Klementovi Gottwaldovi, Vladimírovi Iljičovi Leninovi, Antonínovi Zápotockému a Zdenkovi Nejedlému. Po vymenovaní týchto mien, je na prvý pohľad jasné, že ide o ikonické postavy komunistického režimu, ktoré zohrávali významnú úlohu v dobovej propagande. Či už ako jej tvorcovia a riadiace osobnosti, alebo ako jej hlavné hviezdy a hviezdičky. Už na začiatku je dôležité ujasniť ich pozíciu, ako boli reprezentovaní v komunistickom panteóne, ako boli ich osudy už za ich života interpretované. Je vôbec termín kult osobnosti možné uplatniť pre všetky zmienené postavy? Autorka približuje reprezentácie dvoch ikonických osobností zo sovietskeho prostredia, dvoch československých prezidentov a jedného intelektuála, čo sú pomerne rozdielne postavy. V tejto otázke by bolo vhodné ponúknuť presnejšiu definíciu, či symbolickú hierarchiu –vzťah medzi nimi. Alexandra Hlaváčková spomína napr. dôležitú hierarchiu otec – syn v prípade obrazu Stalina a Gottwalda a v podobnom duchu by bolo zaujímavé hľadať symbolické pozície aj u ostatných. Za podnetné považujem aj to, že autorka upozorňuje na početnosť článkov ku konkrétnym

osobám. Tu by možno stálo zato ponúknuť graf a ukázať kedy a koľkokrát boli v tlači pripomínaní. Graf by mohol poslúžiť aj ako ďalší analytický nástroj pre uchopenie témy.

Podľa môjho názoru, by určite stálo zato vyrovnáť sa aj s konceptom charizmatického panstva od Maxa Webera, ktorý býva pripomínaný napr. vo vzťahu k panovníckemu kultu a kultu osobnosti (s. 10), resp. predstavuje už klasické východisko, ktoré viacerí výskumníci kultu osobnosti využívajú. Napr. Ian Kershaw v knihe *Hitlerov mýtus* hovorí o charizmatickom vodcovi Hitlerovi, ale aj o „malých Hitleroch“, ktorí požívali špecifické postavenie, ale na rozdiel od vodcu neoplývali „aurou bezchybnosti a dokonalosti“. Keď sa vyskytol problém, zodpovední boli oni a nie vodca. V tomto kontexte si teda dovoľím položiť aj otázku do diskusie: ako by ste pomenovala základné rozdiely medzi vami vybranými reprezentáciami významných osobností komunistického hnutia?

Nemyslím si však, že nejaká podrobnejšia hierarchizácia a systematizácia vzťahov medzi týmito symbolickými postavami je jedinou cestou. Zaujali ma autorkine analytické pasáže, špeciálne v kapitole venovanej obrazu J. V. Stalina, kde ponúkla viacero dôležitých postrehov, napr. význam víťazstva v druhej vojne z pohľadu Stalinovho kultu u nás, čo bolo dôležité aj pri projektovaní „šťastných zajtrajškov“, t. j. aj budúcnosti stalinského modelu v Československu. Aj v tejto kapitole, aj v celej práci by som privítal viac odkazov na problémovo blízke diela, ktorých je aj v našom prostredí pomerne veľa. Autorka naopak hojne využíva syntetické publikácie a popularizačné články z časopisu *Dějiny a současnost*, pričom v produkcii tých istých autorov/autoriek by často našla aj vedecké výstupy k téme.

Zaujalo ma, že v texte práce sa nenachádza príliš veľa odkazov na pramene (konkrétne články), pričom je ale z neho jasné, že autorka pracovala s väčším počtom článkov a študovala vybrané časopisy. Prečo to tak je? Myslím, že by bolo vhodné aj bližšie popísať pracovnú metódu, výber článkov atď. Keď autorka argumentuje počtami článkov, mohla ponúknuť aj interpretáciu, prečo tomu tak bolo. V kontexte ilustrovania pramennej bázy oceňujem zaujímavé prílohy.

Alexandra Hlaváčková si ako nástroj, prostredníctvom ktorého bude čitateľovi približovať reprezentácie významných osobností a ich činov ponúkané detskému publiku, vymedzila diskurzívnu analýzu. Túto metódu však bližšie nešpecifikuje. Sama necháva otvorenú otázku recepcie (s. 60) a príliš sa nezamýšľa nad tým, prečo boli oficiálne šírené práve ňou identifikované reprezentácie a topopy. Na základe prečítaného, sa mi zdá, že sa čiastočne inšpirovala aj macurovským semiotickým prístupom.

Dovolím si ešte niekoľko poznámok k textu:

- Nerozumiem prečo text nemá klasické riadkovanie, ale veľké medzery medzi blokmi textu.
- Ako je známe, Chruščovov prejav na XX. zjazde KSSS bol tajný. Ide o známy historický medzník. Pre naše prostredie by však bolo zaujímavejšie sledovať, ako sa táto diskusia prejavila, či došlo k uvoľneniu a nejakej zmene aj na úrovni daných periodík.
- Čo znamená výrok: „*Obecně se dá říci, že pojetí různých uctívaných osob bývalo často relativně prázdné*“ (s. 13) ?
- Bolo Československo hneď po svetovej vojne satelitom? „*Představitelům satelitních států Sovětského svazu, které vznikly v období po druhé světové válce*“ (s. 14).

Predložená bakalárska práca spĺňa všetky potrebné náležitosti a je spracovaná na štandardnej úrovni. Zvolená problematika, aj keď z hľadiska voľby témy a prístupu nie príliš inovatívna, predstavuje dôležitú tému v rámci štúdia stalinského obdobia v Československu. Študentka preukázala schopnosť pracovať s primárnymi zdrojmi a vyvodzovať z nich zaujímavé hodnotenia. Z týchto dôvodov navrhujem bakalársku prácu Alexandry Hlaváčkové hodnotiť ako výbornú až veľmi dobrú s tým, že po vyjasnení vyššie navrhnutých otázok sa rád prikloním k lepšiemu hodnoteniu.

V Prahe, 12. 6. 2017